

cesiz kaldı. Mikrâne'de II. Âmir'in oğlu Ahmed'e biat edildi. Ahmed'in ölümünden sonra (924/1518) hânedan mensupları arasında taht kavgaları başladı ve pek çok çatışma oldu. Hânedan mensuplarının en etkilisi, 927'de (1521) Aden'de yönetimi eline geçiren Aden Tâhîrî liderlerinin sonuncusu Âmir b. Dâvûd oldu. Ancak bölgedeki önemli gelişmeler onun da tahtını kaybetmesine yol açtı. Sahip olduğu stratejik ve ticarî mevki dolayısıyla Aden, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda faaliyet gösteren Portekizliler'e karşı girişilecek mücadeleler için önemli bir üs durumundaydı ve XVI. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin güney siyaseti içine girmişti. Hadım Süleyman Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması, Âmir b. Dâvûd'un Portekizliler'e karşı yardım teklifini reddetmesi üzerine 3 Ağustos 1538'de Aden'e girdi. Bu sırada Süleyman Paşa, bir süre önce Osmanlı padişahı adına sikke kestirdiği halde sonradan bağımsız hareket eden, hatta Portekizliler'e temayül gösteren (IA, XI, 195) Âmir b. Dâvûd'u idam ettirdi ve şehrin idaresine Mısır ümerâsından Behram Bey'i getirdi.

Genellikle iç çatışmalar ve Zeydîler'le mücadeleyle uğraşan Tâhîrî sultanları ticarî ve kültürel faaliyetlere önem vermişlerdir. Şâfiî mezhebine bağlı olan Tâhîrîler bu mezhebe ait bazı fıkıh kitaplarını ilk defa Yemen'e getiren hânedan olmuştur. Onların zamanında Zebîd, Aşağı Yemen'deki başlıca Şâfiî merkezlerinden biriydi. Tâhîrîler Aden körfezinde deniz ticaretine önem vererek özellikle Aden-Cidde arasındaki deniz ticaretini geliştirmişlerdir. Resûlîler kadar olmamakla birlikte mimari alanda da önemli eserler inşa ettirmişlerdir. Bunların en meşhuru 910 (1504) yılında Rada' şehrinde II. Âmir tarafından yaptırılan Âmiriyye Medresesi'dir. Beyaz renkteki dış cephesiyle inci gibi parlayan medrese günümüze ulaşmıştır. Rada' bölgesinde uzun süre başşehir olarak kullanılan Mikrâne'yi kuran Tâhîrî sultanları Mikrâne, Aden, Taiz, Cüben, Zebîd gibi şehirlerde başta cami ve medreseler olmak üzere mimari eserler yaptırmışlardır. Aynı zamanda hadis âlimi, fakih ve şair olan İbnü'd-Deyba' dönemin en önemli tarihçisidir. İbnü'd-Deyba', Tâhîrîler döneminin en önemli kaynakları sayılan *Buğyetü'l-müstefid fi ahbâri (târîhi) medîneti Zebîd* ve ona zeyil olarak *el-Fazlû'l-mezîd 'alâ Buğyete'l-müstefid* gibi eserler kaleme almıştır.

TÂHİRİ HÜKÜMDARLARI LİSTESİ

el-Melikü'z-Zâfir I. Âmir b. Tâhir	858 (1454)
el-Melikü'l-Mücâhid Ali b. Tâhir	864 (1459)-870 (1466)
el-Melikü'l-Mansûr Abdülvehhâb b. Dâvûd	883 (1478)
el-Melikü'z-Zâfir II. Âmir b. Abdülvehhâb	894-923 (1489-1517)

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'd-Deyba', *Buğyetü'l-müstefid* (nşr. Abdülhal Muhammed el-Habeşî), Beyrut-San'a 1979, s. 121-217; a.m.f., *el-Fazlû'l-mezîd 'alâ Buğyete'l-müstefid fi ahbâri medîneti Zebîd* (nşr. Yûsuf Şülhud), Beyrut 1983; Yahyâ b. Hüseyin es-San'ânî, *Ğâyetü'l-emânî fi ahbâri'l-ku'ri'l-Yemânî* (nşr. Saîd Abdülfettâh Âşûr), Kahire 1388/1968, s. 548, 558, 563, 586-610, 614, 617, 642, 645-654, 660, 684; Ahmed Hüseyin Şerefeddin, *el-Yemen 'abre't-târîh*, Âbidin 1384/1964, s. 227-241; M. Abdülâl Ahmed, *Benû Resûl ve Benû Tâhir ve 'alâkâtü'l-Yemen el-hâriciyye fi 'ahdhimâ*, İskenderiye 1980; Muhammed b. Ahmed el-Akîfî, *Târîhu'l-mihlâfi's-Süleymânî*, Riyad 1402/1982, I, 252-259; Hulûsi Yavuz, *Kâbe ve Haremeyn İçin Yemen'de Osmanlı Hâkimiyeti: 1517-1571*, İstanbul 1984, s. 39-46; M. Yahyâ el-Haddâd, *et-Târîhu'l-'âm li'l-Yemen*, Beyrut 1407/1986, IV, 5-22; C. E. Bosworth, *The New Islamic Dynasties*, Edinburgh 2004, s. 110; G. R. Smith, "The Tâhirids Sultans of the Yemen (858-923/1454-1517) and their Historian Ibn al-Dayba", *JSS*, XXIX/1 (1984), s. 141-154; a.m.f., "Tâhirids", *EP* (İng.), X, 106; N. A. Koenig, "Âmir", *IA*, I, 406-407; Şerafettin Turan, "Süleyman Paşa (Hadım)", a.e., XI, 195; Eymen Fuâd Seyyid, "İbnü'd-Deyba'", *DIA*, XXI, 13; Abdurrahman el-Baytâr, "Benû Tâhir", *el-Mevsû'atü'l-'Arabîyye*, Dimaşk 2005, XII, 446-447.

MEHMET SALİH ARI

TÂHİRÜLMEVLEVİ

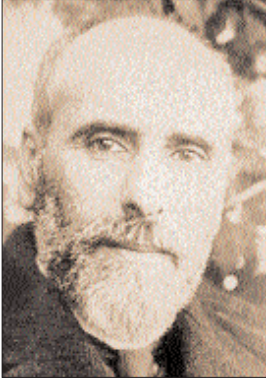
(1877-1951)

Edebiyat tarihçisi, yazar ve şair.

5 Ramazan 1294 (13 Eylül 1877) tarihinde İstanbul Taşkasap'ta (Fındıkzade) doğdu. Asıl adı Mehmed Tâhir'dir. Babası hademe-i hâssa başçavuşlarından Mustafa Saffet Bey olup baba tarafından büyük dedesi Hattat Mehmed Tâhir Efendi Mevlevî dervişiydi. Annesi Emine Emsal Hanım'dır. Tâhîrülmevlevî tahsilini Gülhane Askerî Rüşdiyesi ve Menşe-i Küttâb-ı Askerî'de tamamladı. Bâb-ı Seraskerî'de mülâzım olarak göreve başladı (1892). Bu arada Filibeli Râsim Efendi ve Mehmed Esad Dede'nin derslerine devam ederek mesnevîhanlık icâzetnâmesi aldı (1893). Esad Dede'nin aracılığıyla Mehmed Celâleddin Dede'ye intisap etti. Esad Dede ile yaptığı hac yolculuğu sırasında Kahire, Mekke ve Medine'de ilim ve tasavvuf ehlinin sohbetlerine katıldı. Mekke Şeyhülmeşâyihî

Ahmed er-Rifâî kendisine Kâdirî ve Rifâî tarikatlarından icâzetnâme verdi. Hac dönüşünde Yenikapı Semâzenbaşısı Karamanlı Hâlid Dede'den semâ çıkardı ve dönemin en iyi semâzenleri arasında yer aldı. Memuriyetten istifa ederek 1001 günlük çileye girdi (1896-1898). Ardından Tâhir Dede Kütüphanesi'ni kurup (1899) kitap yayımına başladı. Haftalık bir dergi çıkarma başvurusu geri çevrilmeye yayımına ara verilen *Resimli Gazete*'yi yeniden çıkarmak üzere Karabet'le anlaştı. Ancak gazetenin ilk sayısının hemen ardından bir ittihâd-ı Mevlevî komitesi oluşturmak amacıyla gazete çıkardığına dair jurnal yüzünden yayımına yasak getirildi; kitap yayım izni de durduruldu. Dükkânını kapatarak Nâzime Sultan'ın Ortaköy'deki yalisına vekilharç sıfatıyla girdi. Dört yıl boyunca matbuatla alâkasını kestiği halde dostlarının ısrarıyla *Divançe-i Tâhirî*'ni neşretti. Şubat 1904'te Orman ve Ziraat Nezâreti'nde tekrar memuriyete başladı. Burada Mehmed Âkîf'le tanışıp dost oldu. Burhân-ı Terakî ve Rehnûmâ-yı Füyûzât mekteplerinde Farsça ve İslâm tarihi dersleri okuttu. 1909'da Dârüşşafaka'ya edebiyat ve usûl-i tahrîr muallimi tayin edildi. Başarısızlıkla sonuçlanan bir gazete (*Rehber-i Vatan*) çıkarma teşebbüsünden sonra *Nekregû'*nun başmuharrirliğine getirildi. Tâhir Saffet imzasıyla istibdadı ve hafiyeye teşkilâtını hicveden yazılar yazdı. Henüz İstanbul'daki şubesi açılmadan girdiği İttihat ve Terakî Cemiyeti'nden 31 Mart olaylarından kısa bir süre önce ayrıldı. *Beyânülhak*, *Sirât-ı Müstakim* ve *Sebilürreşâd*'da İslâm tarihine ve günlük meselelere dair yazıları yayımlandı. Şeyh Galib hakkında Şehabeddin Süleyman'la giriştiği bir kalem tartışmasıyla dikkat çekti (1912).

Mehmed Esad Dede'nin ölümü üzerine (1911) kendisine Kasımpaşa Mevlevîhânesi mesnevîhanlığı teklif edilirdiyse de hocasına duyduğu saygı sebebiyle meşguliyetini öne sürerek onun makamına geçmek istemedi. 1914'te kurulan Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye medreselerinde müderrisliğe getirildi ve İslâm tarihiyle İslâm medeniyeti dersleri okuttu. Ali Ekrem'in (Bolayır) başkanlığında kurulan Tedkîkât-ı Lisâniyye Heyeti'ne üye oldu (30 Mart 1918). Büyük Fatih yangınında Taşkasap'taki eviyle birlikte kütüphanesi ve telifleri yandı. Altı ay kadar Maliye Nezâreti'nde çalışıp tekrar Orman ve Ziraat Nezâreti'nde görev aldı (28 Nisan 1920). Medrese dersleri Medresetü'l-kudât'taki kitâbet-i resmîyye muallimliğiyle devam etti (1919-1924). İskillipli Mehmed Âtîf Efendi'nin kurduğu Cem'iyet-i

Tâhirülmevlevî

Müderrişin'e (1918) adı Teâfi-i İslâm'a çevrilip ilmi bir cemiyet haline geldikten sonra girdi. Meşihat tarafından cemiyet adına bastırılan ve halkı Kuvâ-yi Milliye aleyhine çevirmeyi hedefleyen beyannâmeye karşı çıkınca memuriyetine son verildiyse de bir ay sonra geri döndü (26 Eylül 1920). İstanbul'daki dairelerin ilgası üzerine 28 Şubat 1923'te bir miktar maaşla memuriyetten uzaklaştırıldı. Isparta'ya çıkan yeni bir tayini kabul etmeyince verilen azil maaşı da kesildi.

29 Temmuz 1920'den itibaren Teâfi-i İslâm Cemiyeti'nin Şehzadebaşı'ndaki merkezini adres göstererek *Mahfil'i* çıkarmaya başladı. İşlerin tamamen kendi üstüne kalmasıyla idarehaneyi önce evine, ardından Bâbiâli'ye taşıdı. Teklif edilen Fâtih Camii mesnevihanlığını kabul etti (17 Eylül 1923). Medreselerin lağvedilmesinden (Mayıs 1924) sonra İstanbul İmam-Hatip Mektebi edebiyat, hitabet ve irşad muallimliğine getirildi. Bu mektebin lise seviyesine çıkarılması teklifi medreselerin yeniden ihyası şeklinde anlaşılınca on beş kadar muallimle birlikte görevine son verildi. Şapka İktisâsı Hakkında Kanun çıkınca sarık sarma hakkından faydalanmak amacıyla gayri resmî sürdürdüğü Fâtih Camii mesnevihanlığını resmen üzerine aldı (Eylül 1925). 7 Aralık 1925'te şapka ve inkılâplara karşı olma suçlamasıyla İstanbul'da tutuklanan yirmi beş kişi arasında Tâhirülmevlevî de vardı. İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanmak için Ankara'ya götürüldü. 26 Ocak 1926'daki duruşmada, İskilipli Âtîf Efendi'nin *Frenk Mukallidliği ve Şapka* adlı kitabının dağıtımına yardım etmek ve Teâfi-i İslâm Cemiyeti'ne üye olmak suçundan yargılandı. 3 Şubat'taki duruşmada Teâfi-i İslâm'a ilmi bir cemiyet mahiyeti taşıdığı için girdiğini, cemiyet adına hazırlanan beyannâmenin kabulünü engellemeyi başardığını, adı geçen kitabı da satışı yasaklanmadan önce sattığını belirterek kendini savundu ve beraat

edip İstanbul'a döndü. Dârüşşafaka'daki derslerine devam etti. Defterhâne'deki tapu dairesinde başladığı memuriyetini (1926) Maltepe Askerî Lisesi'nde edebiyat muallimliğiyle sürdürdü (1929). 1931'de nakledildiği Kuleli Askerî Lisesi'nde on yıl muallimlik yaptı. Soyadı kanunu çıkınca Olgun soyadını aldı.

Çalışmalarını edebiyat tarihi sahasında yoğunlaştıran Tâhirülmevlevî *Yücel* dergisindeki yazıları ile (1935) bazı kitaplarını neşretti. 1934'te Maarif Vekâleti'ne bağlı Edebiyat Lügati Komisyonu'nda Ali Ekrem'le sürdürdükleri lügat çalışmaları yürümeyince *Edebiyat Istılahları* adlı eserini hazırladı. Sadettin Nüzhet Ergun'la *Kurun ve Bilgi Yurdu*'nda Bâki ve Şeyh Galib'e dair şiddetli tartışmaları oldu. 1940'ta yayımlanmaya başlanan *İslâm-Türk Ansiklopedisi*'nin yazarları arasında yer aldı. Mehmet Ali Ayni'nin teklifiyle İstanbul kütüphanelerindeki yazmaları tasnif için kurulan komisyonda çalışmaya başladı (1943). 12 Şubat 1944'te, yaşının ilerlemesi gerekçe gösterilerek Dârüşşafaka'da 1909 yılından beri yaptığı hocalık görevinden emekliye sevk edildi. 29 Mayıs 1948'de Süleymaniye Camii'nde *Meşnevî* okutmaya başladı. Bu yıllarda *Meşnevî* etrafında bir tartışmaya girişti. Ömrünün son yılları yazma divanlar katalogu hazırlığı ve *İslâm Yolu* dergisinde yazdığı yazılarla geçti. *Meşnevî* takrirleri notlarını *Meşnevî Dersleri* adıyla formalar halinde bastırdı. 21 Haziran 1951'de vefat etti. Cenazesi vasiyeti üzerine Yenikapı Mevlevîhânesi'nde annesi Emine Emsal Hanım'ın yanına defnedildi. Çelebi kişiliğinin yanında hicivleri ve kalem mücadeleleriyle tanınan, hürriyetçi bir karaktere sahip bulunan Tâhirülmevlevî, Yenikapı Mevlevîhânesi gibi İstanbul'un bir sanat ve edebiyat muhitinden feyiz alıp ilim ve irfan havası içinde ömür sürmüştü, talebelerinin sayısı binleri aşmış, birçok öğrencisi yüksek mevkilere çıkmıştır.

Eserleri. A) Edebiyat. a) Şiir. 1. Mir'ât-ı Hazret-i Mevlânâ. Mevlevîhânedeki çilesi esnasında kaleme aldığı "Hilye-i Hazret-i Mevlânâ" ile Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî için yazdığı diğer manzumelerinden meydana gelen eser Tâhir Dede Kütüphanesi'nin birinci kitabı olarak yayımlanmıştır (İstanbul 1315). **2. Divânçe-i Tâhir** (İstanbul 1318). Daha sonraki şiirlerinin ilâvesi ve *Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî* adıyla 1932'de düzenlenen fakat basılmayan eserin ilk şeklidir. *Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî*'nin son yedi varağı *Divânçe-i Fârsi-i Tâhir*'e ayrılmıştır. 218 varak-

lık divanda şairin biyografisi, eserlerinin listesi ve "İfade" başlığı altında şiir görüşü de yer almaktadır. 1945'ten sonra yazdığı şiirleri yine *Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî* adıyla bir araya getirmiş, ancak bu eser de basılmamıştır. **3. Farsça Divânçe ve Tercümesi.** Tâhirülmevlevî'nin Farsça yirmi dokuz gazeli, az sayıda kıta, rubâi, tahmîs ve mesnevisiyle bunların Türkçe'sini ihtiva eden eseri Yusuf Öz ve Yakup Şafak yayımlamış (Konya 2003), daha geniş bir içerikle Mehmet Atalay tarafından *Tâhirül-Mevlevî'nin Farsça Divânçesi ve Tercümesi* adıyla ikinci bir neşri gerçekleştirilmiştir (İstanbul 2007). Tâhirülmevlevî'nin kendi başından geçen başarısız bir gazete çıkarma girişiminden yola çıkarak yazdığı *Teşebbüs-i Şahsi* adlı bir romanı vardır (İstanbul 1330); bunun bir kısmı "Gazetecilik" başlığıyla *Nekregû'da* yayımlanmıştır. **b) Dil ve Edebiyat Bilgileri. 1. Dest-âviz-i Fârsi-hânân.** Rehnümâ-yı Füyûzât Mektebi külliyyatının ilk kitabıdır (İstanbul 1325). **2. Âmuzgâr-ı Fârsî.** 1906'da "kısım-ı evvel"inin *Musavver Terakkî*'de neşredildiği bilinmektedir. **3. Tedrîsât-ı Edebiyyeden Nazım ve Eşkâl-i Nazım.** Dârüşşafaka'da okuttuğu edebiyat derslerinin notlarıdır. Şiirle ilgili teknik meseleler, vezin ve kafiye gibi şekillerle bazı edebiyatçıların kısa biyografisinden meydana gelir (İstanbul 1329). **4. Edebiyat Lügati.** Edebiyat Lügati Komisyonu'ndan ayrıldıktan sonra hazırladığı *Edebiyat Istılahları* kitabının muhtasarıdır (İstanbul 1936). Küçük bazı değişikliklerle Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından da yayımlanmıştır (İstanbul 1973). Müellifin ayrıca *Edebiyat Kaideleri ve Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler* adlı eserleri bulunmaktadır. İkinci eser, Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı *Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü*'nün (Ankara 1948) eleştirisi. *Divân Edebiyatı Istılahları* başlıklı bir çalışmasının *İslâm Yolu* dergisinin ilâvesi şeklinde 1951'de basılmaya başlandığı elde mevcut ilk formasından anlaşılmaktadır (İSAM Ktp., nr. 9153). **c) Edebiyat Tarihi, Biyografi ve Şerhler. 1. Şeyh Sa'dî'nin Bir Sergüzeşti.** Bostân'daki Somenât hikâyesine dair manzumenin şerhidir (İstanbul 1327r.). **2. Başlangıcından Tanzimat Devrine Kadar Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra.** Muhtasar bir eser olup Güftî tezkiresi ve *Harâbât* mukaddimesine benzer şekilde hazırlanmıştır (İstanbul 1931). Müellifin bu eseri tamamlamak için kaleme aldığı **XIX. Asrın Yarısına Kadar Garp Edebiyat Tarihine Dair Manzum Bir Muhtıra** adlı basılmamış bir eseri bulunmaktadır.

3. *Fuzûlî'ye Dair*. "Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar" serisinin ilk kitabıdır (İstanbul 1936). 4. *Şâir Nev'î ve Sûriyye Kasidesi*. Nev'î'nin kısa hal tercümesiyle birlikte Şehzade Mehmed'in 990 (1582) yılındaki sünnet düğününün anlatıldığı ünlü kasidesinin şerhidir (İstanbul 1937). 5. *Bakî'ye Dair*. Kitabın önce *Yücel* dergisinde çıkan iki bölümüyle ilgili Sadettin Nüzhet Ergun'un eleştirileri "Mecburi Birkaç Söz" başlığıyla değerlendirilmiştir (İstanbul 1938). 6. *Mesnevî'nin Eski ve Yeni Muterizleri*. Muhammed Şâhin adlı bir kişinin *Mesnevî'nin Tenkidi* adıyla yazdığı eserin önsözüne 224 sayfalık cevaptır (İstanbul 1946). Müellif, bir yıl sonra çıkan aynı kişinin *Mesnevî'nin Tenkidini Beyanmeyene Cevap* adlı ikinci eserine de *Mesnevî'nin Yeni Muterizine İkinci Cevap* adıyla on altı sayfalık bir karşılık yazmıştır. 7. *Germiyanlı Şeyhî ve Harnamesi* (Giresun 1949). 8. *Mesnevî*. 1923'te Fâtiḥ Camii'nde, 1948-1951 yılları arasında Süleymaniye Camii'nde verdiği *Meşnevî* derslerinin ürünüdür. Önce formalar halinde çıkmış (1949-1951), daha sonra Fethi Sezai Türkmen tarafından yayımlanmıştır (I-V, İstanbul 1963-1975). Eser *Meşnevî'nin* V. cildinin ortalarına kadar gelmektedir. 9. *Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun)'den Metin Şerhi Örnekleri*. Müellifin Bâkî'nin "sünbül" kasidesiyle Kanûnî Sultan Süleyman'a kasideleri, Taşlıcalı Yahyâ'nın Şehzade Mustafa Mersiyesi, Neftî'nin Hotin Kasidesi, Sabrî'nin Ebûsâid Efendi Kasidesi, Fuzûlî'nin Bağdat Kasidesi ve "Şikâyetnâme"sini içeren, *Divan Edebiyatından Birkaç Parça ve İzahı* adlı basılmamış eserinin Şener Demirel tarafından gerçekleştirilen yayımıdır (Ankara 2005). Tâhirülmevlevî'nin ayrıca *İbni Kemal'in Yavuz Hakkındaki Mersiyesi*, *Mantıkî ve Bir Hezeliyesi*, *Nedim'in Köşk Kasidesi ve Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın Naziresi*, *Vehbî'nin Tayyâre Kasidesi ve Şerhi*, *Tannâne Kasidesi* gibi yayımlanmamış şerh çalışmalarıyla *Veliyyüddinoğlu Ahmed Paşa Divanı'nın Nesre Çevrilişi* adlı bir eseri vardır. 10. *Şâir Anıtları*. Müellifin görüştüğü yahut tanıdığı otuz kadar şairin biyografisiyle ölümlerine düşürdüğü tarihleri içeren eseri Mehmet Atalay yayıma hazırlamıştır (Erzurum 2005). Tâhirülmevlevî'nin basılmamış eserleri içinde *Aşık Çelebi Tezkiresi ve Şâir Zatı*, *Bursalı Gazâlî*, *Kudemâ-yı Mevleviyye*, *Şükûfe-i Bahâristan*, *Şâir Refî-i Kâlâyî*, *Şâir Ali İffet* gibi biyografi kitapları bulunmaktadır. Ayrıca Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ını neşre hazırlamıştır (İstanbul 1329). d) *Hâtıra*, *Mektup ve İz-*

lenimler. 1. *Yenikapı Mevlevihânesi Postnişini Şeyh Celâleddin Efendi Merhum*. Eser müellifin kendi hayatına dair bazı bilgiler de içermektedir (İstanbul 1326). 2. *Matbuat Âlemindeki Hayatım*. Tâhirülmevlevî'nin 1926 yılına kadar matbuat hâtıraları, giriştiği kalem mücadeleleriyle İstiklâl Mahkemesi'ndeki yargılanma safhalarının anlatıldığı eser Sadık Albayrak tarafından bazı bölümleri çıkarılarak neşredilmiştir (bk. bibl.). 3. *Çilehâne Mektupları*. Müellifin *Mevlevî Çillesi*, *Hâtırat ve Tahassüsâtını Hâvî Olarak Ahmed Remzi Dede'ye Mektuplar* ismiyle kayıtlı olan ve 13 Şubat 1896 – 19 Kasım 1899 tarihleri arasında yazılmış yirmi mektubu içeren defteri Cemal Kurnaz ve Gülgün Erişen bu adla yayımlamıştır (Ankara 1995). 4. *Edebî Mektuplar*. Tâhirülmevlevî'nin Ahmet Talat Onay'a yazdığı dokuz mektupla çeşitli kişilere yazdığı dokuz mektubu ihtiva eden eser Cemal Kurnaz tarafından önsöz, ekler, notlar, açıklamalar ve dizinle birlikte neşredilmiştir (Ankara 1995).

B) *İslâm Tarihi ve Medeniyeti*. 1. *Târiḥ-i İslâm Sahâifinden*. *Beyânülhak*'ta çıkan seri yazılarından oluşmaktadır (İstanbul 1326). 2. *Medâris-i İslâmiyye Talebesine Târiḥ Hulâsaları*. Dergilerde yayımlanmış İslâm tarihiyle ilgili bazı yazılarını içermektedir (İstanbul 1331). 3. *Cengiz ve Hülâgû Mezalimi*. Eserde Cengiz ve Hülâgû gibi şahsiyetler eleştirilmektedir (İstanbul 1332). 4. *Hazret-i Peygamber ve Zamanı*. Teâlf-i İslâm Cemiyeti'nin hizmetleri kapsamında hazırlanmış olup Dârüşşafaka'da ders kitabı olarak kabul edildikten sonra basılmıştır (İstanbul 1339; tıpkıbasımı, İstanbul 2009; s.nşr. Münif Alioğlu, İstanbul 2009). 5. *İnsanlığın Büyük Önderi Resûl-i A'zam Hz. Muhammed'in (s.s.) Hal Tercümesi* (İstanbul 1964). *İslâm Yolu* dergisinde tefrika edilen eser bazı kısaltma ve sadeleştirmelerle *Hazret-i Peygamberin Hayatı* ismiyle de basılmıştır (İstanbul 1971). 6. *Müslümanlıkta İbadet Tarihi*. Namaz, oruç, zekât ve haccin tarihçesinden bahseder (1946-1947). 7. *Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri* (İstanbul 1974). Asıl adı *Asr-ı Saâdette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri* olan eser müellifin Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye medreselerinde verdiği dersler için hazırlanmıştır. Eserde Câhiliye devri örf ve âdetleriyle İslâm'ın getirdiği medeniyet esaslarının karşılaştırması yapılmaktadır. Tâhirülmevlevî'nin yayımlanmamış tarih eserleri arasında *İslâm Askerine*, *Kâili Bilinen Fıkralar*, *Kameri Aylara Dair Mâlûmat*, *Siyer-i Enbiyâ*

(*Târiḥ-i Enbiyâ*), *Büyüklerimizden Bazı Zevat*, *Hallâc-ı Mansûr'a Dair* adlı kitaplar bulunmaktadır.

C) *Çevirileri*. 1. *Efğan Emiri Abdurrahman Han*. Abdurrahman Han'ın Afgan diliyle kaleme aldığı eserin Farsça çevirisinden Türkçe'ye aktarılmış olup I. cildi *Sırat-ı Müstakim*'de tefrika edilmiştir (nr. 163, 6 Teşrinievvel 1327'den başlayarak). 2. *Kafkas Mücahidi Şeyh Şâmil'in Gazavâtı*. Muhammed Tâhir el-Karahî'den tercüme olan eser Sebülreşad Kütüphanesi'nin yirmi üçüncü kitabı olarak yayımlanmıştır (İstanbul 1333), yeni harflerle de basılmıştır. 3. *Hind Masalları* (I-II, İstanbul 1920; 1926). *Şeyh İnâyetullah Kenbû'nun Bahâr-ı Dâniş* adlı eserinin tercümesi olup bir kısmı *Peyâm-ı Sabah*'ta tefrika edilmiştir (1920). 4. *Mir'âtü'l-Akâid*. Molla Câmî'nin aynı adlı manzum eserinin çevirisidir (İstanbul 1964). Müellifin yayımlanmamış bazı tercümeleri şunlardır: *Kur'an ve Mağz-ı Kur'an*, *Menâkıbü'l-Ârifin'de Munderic Maklât-ı Şems-i Tebrizî'den On Fasılın Tercümesi*, *Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ Tercümesi*, *Risâle-i Fütüviyye Tercümesi*, *Nisâb-ı Mevlevî*, *Sa'dî-i Şîrâzî'ye Dair*, *Tercüme-i Tefsîr-i Hüseyin*, *Hind İhtilâli*, *Hind'in Moğol Hükümdarları ve Nâdir Şah*. Tâhirülmevlevî'nin basılmamış eserlerinin önemli bir kısmı Süleymaniye Kütüphanesi F. S. Türkmen bölümünde bulunmaktadır (eserleri için ayrıca bk. Şentürk, s. 61-115).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1857-1862; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s. 427-432; a.mlf., "Tahir Olgun", *Yedigün*, sy. 377, İstanbul 1940, s. 13; A. Atilla Şentürk, *Tahir'ül-Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1991; Tâhirülmevlevî, *Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri* (haz. Sadık Albayrak), İstanbul 1992; Orhan Okay, "Osmanlı'da Mesnevihanlık Geleneği ve Son Mesnevihanlardan Tahirülmevlevî", *X. Milli Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 2002, I, 309-314; Şefik Can, "Yenikapı Mevlevihanesinin En Son Mesnevihanı Tahirü'l-Mevlevî", *KAM*, XXIII/2 (1994), s. 33-40 (aynı makale için bk. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, II/2, Konya 1996, s. 97-101); Zülfikar Güngör, "Tahirü'l-Mevlevî'nin Hallâc-ı Mansûr'a Dair Risalesi", *AÜİFD*, XXXIX (1999), s. 581-597; Müzahir Kılıç, "Tahirü'l-Mevlevî'nin Mahfil Dergisinin Birinci Cildinde Çıkan Şiirleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 24, Erzurum 2004, s. 85-97; H. Ahmet Özdemir, "Tahirü'l-Mevlevî ve Cengiz ve Hülâgû Mezalimi Adlı Eseri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 11, Adapazarı 2005, s. 135-169; "Olgun, Tâhir", *TDEA*, VII, 118-119.

